

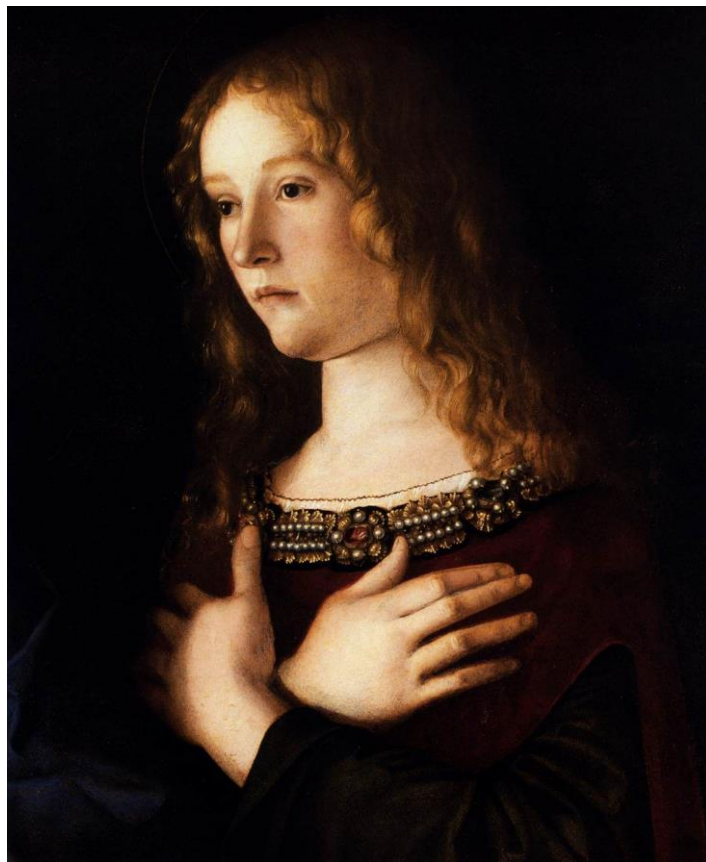
Concert El Grillo

M I S E R E R E

PASSIETIJD IN DE RENAISSANCE

Kamerkoor El Grillo | Inge Bollaert

Sint-Petrus & Pauluskerk Rumbeke – zaterdag 9 maart 2024 – 20:00 u.

MISERERE

Peccavi super numerum *a5*

Adriaan Willaert (c.1490-1562)

Domine, ne in furore tuo arguas me *a6*

Primus psalmus poenitentialis

Orlandus Lassus (1532-1594)

Jerusalem, surge *a6*

Carlo Gesualdo (1566-1613)

Musica super threnos Ieremiae prophete *a5*

Feria V. In coena Domini

Tiburtio Massaino (c.1550-1609)

Plange quasi virgo *a6*

Carlo Gesualdo (1566-1613)

Miserere *a9*

Gregorio Allegri (1582-1652)

Het concert duurt ongeveer 65 min. Er is geen pauze voorzien.
Gelieve niet te applaudiseren tussen de verschillende werken.

Bedankt dat u uw gsm wil uitschakelen!

Miserere

Net als in de schilderkunst was het lijden en de dood van Christus een onuitputtelijke bron van inspiratie voor heel wat componisten uit de renaissance. De poëtische aantrekkingskracht van de oudtestamentische psalmteksten en klaagzangen die in de passietijd werden verklankt, werd bovendien nog sterk verhevigd door een groeiende aandacht voor de tekst, de betekenis van de individuele woorden en de expressieve mogelijkheden van de polyfonie. Zo ontstond er tijdens de vijftiende en vooral zestiende eeuw een sober, maar bijzonder emotioneel geladen repertoire voor de liturgie van de Vasten en de Goede Week.

Als één van de beroemdste componisten van zijn tijd schreef ook **Orlandus Lassus** (1532-1594) heel wat muziek voor de passietijd. In het overzicht van zijn werken staan twee volledige bundels *Lamentationes Hieremiae* (Klaagzangen van de profeet Jeremia), vier zettingen van het passieverhaal zelf (één volgens elke evangelist), en ook een uitgave met responsoria *Pro Triduo sacro in nocturno*, antwoordzangen voor de donkere metten van Witte Donderdag, Goede Vrijdag en Stille Zaterdag. Afgezien van deze muziek voor de Goede Week zelf verscheen in 1584 Lassus' magistrale cyclus *Psalmi Davidis poenitentialis* bij drukker Adam Berg in München.

De teksten van deze zeven zogenaamde *Boetepsalmen* (psalm 6, 31, 37, 50, 101, 129 en 142) zijn verwant door eenzelfde thematiek van inkeer en boete en waren al sinds vroegchristelijke tijden in gebruik tijdens de vastenperiode. Sommige ervan, zoals psalm 50 *Miserere mei, Deus* of psalm 129 *De profundis clamavi* waren erg populair en werden vanaf de renaissance regelmatig als afzonderlijke polyfone compositie getoonzet, bijvoorbeeld door Josquin Deprez (ca.1450-1521). Dat Lassus alle zeven boetepsalmen op muziek zette was heel opmerkelijk en was waarschijnlijk ingegeven door de smaak van zijn toenmalige broodheer hertog Albrecht V van Beieren.

Als steunpilaar van de contrareformatie onderhield deze devote vorst ook één van de meest vooraanstaande hofkapellen van heel Europa. Lassus kwam er in 1556 als tenorzanger in dienst. Al na drie jaar werd hij kapelmeester en hij zou die post behouden tot zijn dood in 1594, meer dan dertig jaar later. Lassus' relatie met München en Albrecht

V was aanvankelijk zeer wisselend. Dat had voor een deel te maken met de bepaling van de vorst dat de werken die voor hem werden gecomponeerd onder geen beding verspreid mochten worden, laat staan gedrukt. Deze exclusiviteit gold ook voor de *Psalmi Davidis poenitentialis* die Lassus al rond 1559 had gecomponeerd. De hertog moet bijzonder gehecht geweest zijn aan 'zijn' boetepsalmen. Waarom anders liet hij de hele bundel tussen 1563 en 1571 kopiëren in een peperduur manuscript van groot formaat en verluchten met schitterende miniaturen door hofschilder Hans Mielich?

Net als de andere boetepsalmen is ook de eerste in de reeks: *Domine, ne in furore tuo arguas me* (psalm 6) een vijfstemmig werk dat enkel in de doxologie (afsluitende formule aan het einde van elke psalm) even overgaat naar zesstemmigheid. De tien verzen van deze psalm behandelt Lassus als afzonderlijke kleine motetten die hij in een perfecte dramaturgie elkaar laat opvolgen. Dankzij een magistrale techniek weet hij bovendien als geen ander de tekst in muziek om te zetten. Door een veelal syllabische zetting (één lettergreep per noot) volgt de muziek schijnbaar moeiteloos de tekstritmiek van het gesproken woord. Het gevolg hiervan is het verbluffende vermogen om de verschillende menselijke emoties die in de tekst liggen als het ware tastbaar te maken. Niet voor niets noemde musicoloog Charles van den Borren Lassus al meer dan een halve eeuw geleden 'de humanist van de muziek'.

De weinig bekende augustijner monnik Tiburtio Massaino (c.1550-1609) was als zanger-componist actief in Cremona, Innsbruck (aan het hof van Aartshertog Ferdinand II) en in Salzburg. Beschuldigd van homoseksualiteit vluchtte hij naar Praag waar hij in dienst trad van keizer Rudolf, om vervolgens in 1594 *maestro di cappella* te worden in Lodi en Piacenza. Massaino's vijfstemmige lamentaties of klaagzangen werden in 1599 in Venetië gepubliceerd onder de veelzeggende titel **Musica super Threnos Ieremiae Prophetae** (Muziek over de tranen van de profeet Jeremias). Hij droeg ze op aan het klooster van Monte Oliveti in Piacenza.

Deze klaagzangen, waarvan de tekst wordt toegeschreven aan de profeet Jeremia beschrijven het lijden en de verzuchtingen van het Joodse volk tijdens de Babylonische ballingschap na de val van Jeruzalem. Omwille van hun thematiek hadden ze een vaste plek verworven tijdens de *tenebrae*, de 'donkere metten' van het *triduum sacrum*, de

gewijde driedaagse vóór Pasen. Heel typisch aan de teksten is hun structuur, waarbij elk vers voorafgegaan wordt door een Hebreeuwse letter (aleph, beth, gimel,...). In de muziek worden deze letters meestal melismatisch verklankt (met een hele slinger noten op één enkele lettergreep). De verzen zelf werden oorspronkelijk syllabisch gezet. Toen in de loop van de renaissance ook de aandacht voor de betekenis van de woorden toenam, evolueerde dit naar een iets vrijere tekstbehandeling, waarbij emotioneel geladen woorden ook door een opvallende harmonie of retorische figuren geaccentueerd werden (zoals op de woorden *lachrimae, dolor, ...*) Elke lamentatielezing sluit bovendien af met een beklijvende oproep: *Jerusalem, convertere ad Dominum Deum tuum* (Jeruzalem, bekeer u tot de Heer uw God), door Massaino bijna tastbaar verklankt in de dalende ('terugkerende') melodielijn op het woord 'convertere'. Eenvoud in alle grootheid.

Tegen het midden van de 17e eeuw waren de hoogdagen van de *stile antico*, de oude polyfone schrijfstijl, definitief voorbij. Vanuit Italië had de concerterende muziek met een instrumentale baspartij het muzikale landschap fundamenteel omgevormd. De inhoud van de tekst bepaalde de aard van de muziek. Retoriek en uitdrukking van emotie haalden het van ratio. Aan die barokke tendens kon zelfs de religieuze muziek niet ontsnappen. Toch bleven eilanden van traditie en conservatisme bestaan met als meest gezaghebbende voorbeeld de pauselijke kapel, waar onbegeleide muziek de absolute norm bleef tijdens alle vieringen en zeker tijdens de diensten van de Goede Week.

In het jubeljaar 1650 werd **Gregorio Allegri** (1582-1652) door zijn collega-zangers van de pauselijke kapel verkozen tot *maestro di capella*. Toegetreden in 1629 onder het pontificaat van Urbanus VIII, werd de componist beschouwd als een waardig opvolger van niemand minder dan Giovanni Pierluigi da Palestrina (1532-1594). Ook al componeerde Allegri naast twee boeken *Concertini* in moderne stijl ook heel wat motetten, lamentaties en een vijftal polyfone missen in oude stijl, toch berust zijn faam grotendeels op zijn zetting van psalm 50. Dit **Miserere** werd tot in 1870 traditiegetrouw jaarlijks gezongen door de pauselijke kapel tijdens de Goede Week.

Ironisch genoeg heeft de status van het werk weinig van doen met Allegri zelf. In essentie is het een eenvoudige negenstemmige *falsobordone* (een harmonisatie van een

éénstemmige gregoriaanse melodie) voor twee koren. Een vijfstemmig tutti koor (SSATB) en een vierstemmig favorietkoor (SSABar) alterneren met elkaar en met éénstemmig gezongen verzen in het gregoriaans. Alleen in het laatste halve vers van deze boetepsalm komen alle stemmen samen. Het was zeer gebruikelijk om versieringen of *abbalimenti* toe te voegen aan de basislaag in *falsobordone*. Aanvankelijk gebeurde dat *super librum* (letterlijk 'boven het boek'), dus geïmproviseerd. Vanaf de 18^e eeuw werden de versieringen steeds uitgebreider en gewaagder (en bereikten ze ook adembenemende hoogten). De populariteit van het Miserere steeg gestaag en ook al kregen sommige vooraanstaande personen zoals keizer Leopold I of de bekende Italiaanse theoreticus Padre Battista Martini een afschrift cadeau van de paus, toch was het verboden 'op straffe van excommunicatie' een kopie buiten de muren van het Vaticaan te smokkelen.

Deze geheimdoenerij verhoogde uiteraard zeer sterk de mythevorming rondom het Miserere. Ook het prachtige verhaal over de veertienjarige Mozart die het werk na één enkele beluistering uit het hoofd zou genoteerd hebben droeg daar vanzelfsprekend toe bij. Wat er ook van zij, in 1771 krijgt de Engelse muziekhistoricus Charles Burney een versie in handen die hij prompt publiceert in Londen. Samen met latere transcripties van Sir Ivor Atkins (1950) of dirigent George Guest is het de basis van de meeste edities die vandaag worden gebruikt. De paradox is echter dat geen enkele van deze versies ook maar iets te maken heeft met Allegri's origineel of met de versie die tot in 1870 te horen was in de Sixtijnse kapel. Deze *English connection* verklaart anderzijds wel waarom het Miserere ook vandaag de dag nog een ongelooflijke populariteit geniet binnen de anglicaanse eredienst, waar het niet op Goede Vrijdag, maar aan het begin van de Vasten, op Aswoensdag een vaste plek heeft gekregen. De ontelbare uitvoeringen door Engelse knapenkoren (met het King's College Chapel Choir voorop) doen zowaar vergeten dat Allegri een Italiaans componist was, maar hebben er wel voor gezorgd dat 'zijn' Miserere het onbetwistbaar *nec plus ultra* van de hele polyfonie is geworden.

Jens Van Durme, maart 2024

Teksten

Peccavi super numerum

Adriaan Willaert

Peccavi super numerum arenae maris
et multiplicata sunt peccata mea
et non sum dignus videre altitudinem coeli
prae multitudine iniquitatis meae,
quoniam irritavi iram tuam et malum coram te feci.

Quoniam iniquitatem meam ego cognosco
et peccatum meum contra me est semper,
quia tibi soli peccavi et malum coram te feci.

Mijn zonden zijn talrijker dan de zandkorrels in de zee
en mijn zonden hebben zich vermenigvuldigd.
En ik ben niet waardig dat ik omhoogblik naar de hemel
wegens de omvang van mijn ongerechtigheid.
Want ik heb Uw toorn gewekt en kwaad bedreven in Uw aanschijn.

Want ik erken mijn ongerechtigheid
en mijn zonde keert zich tegen mij,
Omdat ik tegen U alleen heb gezondigd
en kwaad bedreven heb in Uw aanschijn.

Domine, ne in furore tuo arguas me

Orlandus Lassus

(Psalm 6)

Domine, ne in furore tuo arguas me,
neque in ira tua corripas me.

Miserere mei, Domine, quoniam infirmus sum;
sana me, Domine, quoniam conturbata sunt ossa mea.

Et anima mea turbata est valde,
sed tu, Domine, usquequo?

Convertere, Domine, eripe animam meam;
salvum me fac propter misericordiam tuam.

Quoniam non est in morte, qui memor sit tui,
in inferno autem quis confitebitur tibi?

Laboravi in gemitu meo, lavabam per singulas noctes lectum meum;
lacrimis meis stratum meum rigabam.

Turbatus est a maerore oculus meus,
inveteravi inter omnes inimicos meos.

Discedite a me omnes, qui operamini iniquitatem,
quoniam exaudivit Dominus vocem fletus mei.

Exaudivit Dominus deprecationem meam,
Dominus orationem meam suscepit.

Erubescant et conturbentur vehementer omnes inimici mei;
convertantur et erubescant valde velociter.

Gloria Patri, et Filio, et Spiritui Sancto,
Sicut erat in principio, et nunc, et semper, et in saecula saeculorum.
Amen.

O Heer, straf mij niet in Uw toorn,
en kastijd mij niet in Uw grimmigheid!

Heb medelijden met mij, Heer, want ik ben zwak;
genees mij, Heer, want mijn beenderen beven.

Ja, mijn ziel is in extreme beroering;
maar Gij, Heer, hoe lang nog?

Keer terug, Heer, verlos mijn ziel;
red mij vanwege Uw genade.

Want in de dood is er geen herinnering aan U;
wie zal U eer bewijzen in de hel?

Ik ben uitgeput van het kreunen; elke nacht baadt mijn bed in mijn tranen.
Mijn bed wordt nat van mijn tranen.

Mijn oog wordt verteerd door verdriet,
is oud geworden vanwege al mijn tegenstanders.

Ga weg van mij, allen die kwaad doen;
want de Heer heeft de stem van mijn gewezen gehoord.

De Heer heeft mijn smeekbede gehoord;
de Heer aanvaardt mijn gebed.

Al mijn vijanden zullen in de war zijn en door angst worden gegrepen;
zij zullen een stap terugzetten, plotseling overvallen door schaamte.

Eer aan de Vader, de Zoon en de Heilige Geest,
Zoals het was in het begin, en nu en altijd. In de eeuwen der eeuwen.
Amen

Jerusalem, surge

Carlo Gesualdo

Jerusalem, surge, et exue te vestibus jucunditatis;

Induere te cinere et cilicio:

Quia in te occisus est Salvator Israel

Deduc quasi torrentem lacrimas per diem et noctem

Et non taceat pupilla oculi tui

Quia in te occisus est Salvator Israel

Sta op Jeruzalem, en trek uw gewaden van vreugde uit.

Bedek uzelf met zak en as,

Want de Redder van Israël werd in uw midden omgebracht.

Laat uw tranen vloeien als een stroom, dag en nacht

En laat uw oogappel niet droog worden.

Want de Redder van Israël werd in uw midden omgebracht.

Musica super threnos Ieremiae prophete

Tiburtio Massaino

Feria V. In coena Domini

Lectio Prima

Incipit lamentation Ieremiae Prophetae

Hier begint de klaagzang van de profeet Jeremias.

ALEPH

Quomodo sedet sola civitas plena populo,
Facta est quasi vidua domina Gentium.
Princeps provinciarum facta est sub tributo.

Aleph.

Hoe verlaten ligt de stad, die ooit vol mensen was!
Zij, heerseres onder de volkeren, is als het ware tot weduwe geworden.
Prinses van de provinciën, moet zij nu het juk ondergaan.

BETH

Plorans ploravit in nocte, et lachrimae eius in maxillis eius:
Non est qui consoletur eam ex omnibus caris eius:
Omnes amici eius spreverunt eam, et facti sunt ei inimici.

Beth.

's Nachts huilt zij jammerlijk en haar tranen rollen over haar wangen.
Van al diegenen die haar liefhadden, is er niemand die haar troost.
Al haar vrienden hebben haar verraden en zijn haar tot vijanden geworden.

Ierusalem, convertere ad Dominum Deum tuum.

Jeruzalem, bekeer u tot de Heer, uw God.

Lectio Secunda

GHIMEL

Migravit Juda propter afflictionem, et multitudinem servitutis:
Habitavit inter Gentes, nec invenit requiem:
Omnes persecutores eius apprehenderunt eam inter angustias.

Gimel.

Juda is in ballingschap gegaan uit ellende en menigvuldige slavernij.
Zij woont onder de heidenen en kan geen rust vinden.
Door al haar vervolgers werd ze vastgegrepen, overmand door zorgen.

DALETH

Viae Sion lugent eo quod non sint qui veniant ad solemnitatem.
Omnes portae eius destructae, sacerdotes eius gementes,
Virgines eius squalidae et ipsa oppressa est amaritudine.

Daleth.

Sions wegen rouwen, omdat niemand naar het plechtige feest gaat.
Al haar poorten zijn verwoest, haar priesters zuchten,
haar jonge vrouwen zijn bedroefd, en zijzelf wordt neergedrukt door bitterheid.

Ierusalem, convertere ad Dominum Deum tuum.

Jeruzalem, bekeer u tot de Heer, uw God.

Lectio Tertia

VAU

Et egressus est a filia Sion omnis decor ejus:
Facti sunt princeps eius velut arietes non invenientes pascua.
Et abierunt absque fortitudine ante faciem subsequentis.

Vau.

En van de dochters van Sion is alle schoonheid verdwenen:
haar vorsten zijn geworden als herten die geen weidegrond vinden.
Zij gingen, beroofd van kracht voor de vervolger uit.

HETH

Peccatum peccavit Ierusalem, propterea instabilis facta est:
omnes, qui glorificabant eam, spreverunt illam, quia viderunt ignominiam eius:
ipsa autem gemens conversa est retrorsum.

Heth.

Jeruzalem heeft zwaar gezondigd, daarom wordt ze gemeden als een onreine.
Allen die haar ooit eerden, verachten haar nu, omdat zij haar naaktheid zien;

en zelf ook jammert zij en wendt haat gelaat af.

LAMED

O vos omnes, qui transitis per viam,
attendite, et videte si est dolor sicut dolor meus:

Lamed. Gij allen die voorbijgaat, wend uw blik en ziet:
Is er een lijden gelijk mijn lijden?

Ierusalem, convertere ad Dominum Deum tuum.

Jeruzalem, bekeer u tot de Heer, uw God.

Plange quasi virgo

Carlo Gesualdo

Plange quasi virgo, plebs mea,
ululate, pastores, in cinere et cilicio
quia veniet dies Domini magna et amara valde.
Accingite vos, sacerdotes, et plangite, ministri altaris,
aspergite vos cinere.
Quia veniet dies Domini magna et amara valde.

Ween als een maagd, mijn volk.
Huil, herders, bedekt met as en in ruwharen kleeft,
want de grote en zeer bittere dag des Heren zal komen.
Omgord u, priesters, en klaag, gij dienaren van het altaar.
Bestrooi uzelf met as,
want de grote en bittere dag des Heren zal komen.

Miserere (Psalm 50)

Gregorio Allegri

Miserere mei, Deus: secundum magnam misericordiam tuam.
Et secundum multitudinem miserationum tuarum: dele iniquitatem meam.
Amplius lava me ab iniquitate mea: et a peccato meo munda me.
Quoniam iniquitatem meam ego cognosco: et peccatum meum contra me est semper.
Tibi tibi soli peccavi et malum coram te feci:
ut iustificeris in sermonibus tuis et vincas cum judicaris.
Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum: et in peccatis concepit me mater mea.
Ecce enim veritatem dilexisti: incerta et occulta sapientiae tua manifestasti mihi.
Asperges me hyssopo et mundabor: lavabis me et super nivem dealabor.
Auditui meo dabis gaudium et laetitiam facies: et exsultabunt ossa humiliata.
Averte faciem tuam a peccatis meis: et omnes iniquitates meas dele.
Cor mundum crea in me, Deus: et spiritum rectum innova in visceribus meis.
Ne proicias me a facie tua: et spiritum sanctum tuum ne auferas a me.
Redde mihi laetitiam salutaris tui: et spiritu principali confirma me.
Docebo iniquos vias tuas: et impii ad te convertentur.
Libera me de sanguinibus, Deus, Deus salutis meae:
et exsultabit lingua mea justitiam tuam.
Domine, labia mea aperies: et os meum annunciabit laudem tuam.
Quoniam si voluisses sacrificium, dedissem utique: holocaustis non delectaberis.
Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritum et humiliatum, Deus, non despicias.
Benigne fac, Domine, in bona voluntate tua Sion: ut aedificentur muri Jerusalem.
Tunc acceptabis sacrificium iustitiae, oblationes et holocausta:
tunc imponent super altare tuum vitulos

Wees mij genadig, o God! Uit Uw grote goedheid.
Neem met Uw vele genadedaden mijn zonden weg.
Was mij grondig van mijn goddeloosheid en reinig mij van mijn zonde.
Want ik erken mijn fouten en mijn zonde staat me altijd bij.
Alleen tegen U heb ik gezondigd en kwaad jegens U gedaan:
laat Uw uitspraak het veroordelen en laat U overwinnen wanneer Gij oordeelt.
Zie, ik ben gevormd in goddeloosheid
en in zonde heeft mijn moeder mij ontvangen.
Maar zie, Gij verlangt de waarheid:
en in het geheim zult Gij me wijsheid laten begrijpen.
Gij zult mij reinigen met hysop en ik zal rein zijn.
Gij zult mij wassen, en ik zal witter zijn dan sneeuw.
Gij zult mij vreugde en blijdschap laten horen:
opdat de beschaamde beenderen zich kunnen verheugen.
Keer Uw gezicht af van mijn zonden: en wis al mijn zonden uit.
Maak mijn hart rein, o God: en vernieuw een juiste geest in mij.
Verban mij niet uit Uw aanwezigheid: en neem Uw Heilige Geest niet van mij weg.
O geef mij weer de troost van Uw hulp: en bevestig mij met Uw vrije Geest.
Dan zal ik Uw wegen aan de goddelozen onderwijzen:
en zondaars zullen tot U worden bekeerd.
Verlos mij van mijn bloedschuld, o God, Gij die de God van mijn gezondheid zijt:
en mijn tong zal zingen van Uw gerechtigheid.
Gij zult mijn lippen openen, o Heer: en mijn mond zal U loven.
Want Gij begeert geen offer, anders zou ik het U schenken:
maar Gij verheugt u niet in brandoffers.
Het offer aan God is een onrustige geest:
een gebroken en verslagen hart, o God, zult Gij niet verachten.
Wees Sion gunstig en genadig: bouw de muren van Jeruzalem.
Dan zal het offer der gerechtigheid, met het brandoffer en de offeranden U
behagen: dan zullen zij jonge ossen offeren op Uw altaar.

Kamerkoor El Grillo

Cantus I

Jozefien De Leersnyder, Ineke De Paepe,
Laura Bodyn, Edilsa Samanez*

Cantus II

Elise Meerburg,
Sofie Thoen*, Rein Van Bree

Altus

Koen Kindt, Goedele Reyniers,
Harriet ten Kate, Jonas Van den Spiegel*

Tenor I

Guy Dupont°, Egwin Raes,
Hugo Vandembroucke, Joris Van Puyenbroeck

Tenor II

David Bassens°, Yves Rosseel°,
Lode Vanquaille°, Andreas Vrooman

Bassus

Paul De Loore, Jan Depuydt*,
Siegfried Depuydt, Stefan Polfiet, Jens Van Durme

* *solistenkoor Miserere* - ° *gregoriaans Miserere*

Muzikale leiding

Inge Bollaert

Met speciale dank aan sopraan **Edilsa Samanez** om
Allegrì's *Miserere* tot ongekende hoogte te voeren.

Kamerkoor El Grillo

Het kamerkoor El Grillo uit Gent werd opgericht in 1995 door dirigent **Inge Bollaert**. Het ensemble bestaat uit een twintigtal zangers die zich tot doel hebben gesteld om als een vriendengroep op een spontane en ongedwongen manier de vocale muziek uit vooral de renaissanceperiode uit te voeren, met het voorbeeld van enkele gerenommeerde Vlaamse ensembles voor ogen.

Door een consequente opbouw van het repertoire en een welomlijnde programmering is El Grillo erin geslaagd binnen de wereld van de Vlaamse amateurkoren een stevige reputatie op het gebied van de “oude muziek” op te bouwen.

Het repertoire van El Grillo omvat vooral profane en religieuze polyfonie uit de renaissance. Centraal hierin staan de werken van bekende en minder bekende Vlaamse polyfonisten, met een speciale voorkeur voor Josquin Desprez, Jacob Obrecht en Orlandus Lassus. Anderzijds vormt het Engelse repertoire van componisten als Thomas Tallis en William Byrd een belangrijk focuspunt.

In 2005 organiseerde El Grillo in en om de Gentse Sint-Baafskathedraal de ‘Jacob Obrecht dag’ naar aanleiding van het overlijden 500 jaar geleden van de in Gent geboren polyfonist Jacob Obrecht*. In maart 2008 werd El Grillo tijdens de Provinciale Koorzangtornooien geklasseerd in eredivisie. Ter gelegenheid van zijn vijftienjarig bestaan bracht het ensemble in september 2010 enkele concerten met werk van J.S. Bach in samenwerking met barokensemble il Gardellino. Met dit orkest voerde El Grillo in 2013 ook voor het eerst de *Johannes-Passion* van Bach uit. In 2011 jaar waren zij te gast op het Luikse *Festival Bach en Valée Mosane* en in 2017 op het festival *Printemps Baroque* in Spa.

In de voorbije negentwintig jaar verzorgde het ensemble meer dan 150 concerten en optredens in Antwerpen, Brugge, Brussel, Gent, Luik, Nieuwpoort, Oudenaarde, Ronse, Roeselare, Kortrijk of Spa en in heel wat kleinere Vlaamse gemeenten zoals De Pinte, Evergem, Hansbeke of Peppingen.

Jaarlijks vormt El Grillo de spil van de Dag van de Polyfonie ‘Meer Stemmig Gent’.

De samenwerking met musici als Marnix De Cat, Erik Van Nevel, Guy Penson, Philippe Pierlot, Marcel Ponsele en ensembles als il Gardellino, Musica Gloria, Apsara, Flanders Recorder Quartet, Arc Sonore, Aquil’Alterra, La Caccia en Ensemble Rafik El Maay heeft El Grillo in staat gesteld zijn grenzen te verleggen en heeft er tegelijkertijd voor gezorgd dat een heel gevarieerd publiek kon worden bereikt van zowel vrienden en sympathisanten als doorgewinterde melomanen.

* Jacob Obrecht werd geboren in 1457 in de Ridderstraat. In 2022 werd door toedoen van El Grillo een gedeelte van de Sassevaartstraat omgedoopt tot Jacob Obrechtstraat.

www.elgrillo.be

Inge Bollaert | muzikale leiding

---

foto: © Guy Verstraete

Na haar Grieks-Latijnse humaniora studeerde Inge Bollaert piano bij Johan Duijck aan het Koninklijk Conservatorium van Gent, waar zij in juni 1998 haar meestergraad behaalde. Aan hetzelfde conservatorium volgde zij verder koordirectie o.l.v. Johan Duijck en Florian Heyerick. In 1999 vervolmaakte ze zich aan het Leuvense Lemmensinstituut bij dirigent Erik Van Nevel en Dirk Snellings.

In 1995 richtte zij samen met enkele vrienden het kamerkoor El Grillo op. Met dit ensemble focust zij zich op het a capellarepertoire uit de renaissance. Naast thematische programma's belichtte ze in de voorbije jaren de hoogtepunten uit het oeuvre van componisten als Cardoso, Josquin, Lassus, Obrecht, de Manchicourt, Monteverdi, Palestrina, Tallis, de Rore en Victoria en vele anderen. Daarnaast heeft zij ook een bijzondere voorliefde voor de Duitse barokmuziek, meer bepaald voor het oeuvre van Heinrich Schütz en Johann Sebastian Bach, van wie ze - samen met barokensemble il Gardellino - een aantal uitgelezen cantates, missen en de *Johannes-Passion* uitvoerde. In 2022 was er een eerste samenwerking met het jonge barokensemble Musica Gloria o.l.v. Beniamino Paganini en Nele Vertommen voor de uitvoering van de *Responsoria* van Jan Dismas Zelenka. Met hetzelfde ensemble voerde El Grillo o.l.v. Inge Bollaert in april 2023 het Paasatorium en een kleine mis van J.S. Bach uit.

Inge Bollaert werkte samen met diverse musici zoals Nicolas Achten, Marnix De Cat, Peter Kooij, Bart Naessens, Beniamino Paganini, Marcel Ponsele, Zsuzsi Tóth en ensembles als het Flanders Recorder Quartet, Arc Sonore, il Gardellino, Musica Gloria, Ensemble Rafik el Maay, Apsara en Aquil'AlterA.

Inge Bollaert was te gast op het Luikse Festival Bach en Valée Mosane. Als repetitor bereidde ze Collegium Vocale Gent voor tijdens de *Accademia delle Crete Senesi* en werkte ze samen met dirigent Philippe Herreweghe. In 2017 nam ze ook deel aan het festival Printemps Baroque in Spa. Onder haar leiding neemt El Grillo jaarlijks deel aan de Dag van de Polyfonie 'Meer Stemmig Gent'.

Daarnaast geeft Inge geregeld workshops als dirigente. In 2021 was ze jurylid van de World Choir Games in Antwerpen en Gent. Als docent Muzikale Vorming is ze verbonden aan de Arteveldehogeschool in Gent.

www.elgrillo.be

Met dank aan

- Collegium Vocale Gent
- Alle vrijwilligers die meehielpen bij aan de organisatie van deze concerten

VRIENDEN VAN EL GRILLO

Johan Ackerman & Ann Vertriest | Margriet Blomme
Etienne Bollaert & Lieve Claeys | Octaaf Bollaert
Jos Brabants & Hilde Van Hauwermeiren | Jan Claes & Kries Claeys
Marc Claeys & Leen Bourgois | Chris Decaesstecker & Christine De Coninck
Ivan De Coen & Monique Bollaert | Christina De Loore
Willy De Smul & Marie-Christine Van Hese | Anna De Vriendt
Filip Demeester & Nadine Van Beneden | Fernand D'Heedene
Christa D'Hondt | Doris Dossche | Ward Faes & Christine Besard
Frans Labath & Hilde Van Gasse | Julie Labath | Ann Laureyns
Dirk Leys | Bruno Noel | Joeri Roels & Tina Bouchier | Jef van Bommel
Bernadette Van De Vijver | Jan Van de Walle & Anna Omwal
Annemie Van Dierendonck | Paul Van Durme & Eliane De Meester
Yves Van Durme | Wouter Van Eetvelde & Katrien De Vriendt
Kathleen Van Hoecke | Xavier Verbeke & Wim De Landsheer
Ivo Verhaeghe & Marleen Van der Auwera | Hans Verhaest

Hartelijk dank voor uw warme sympathie en steun!

VRIEND VAN EL GRILLO WORDEN?

U wil El Grillo graag een steuntje in de rug geven en als compensatie een paar voordelen genieten?

Dan schrijft u jaarlijks een bijdrage over van 60€ per persoon of 100€ per koppel.

Als bedanking daarvoor:

- krijgt u zeer goede, voorbehouden plaatsen op al onze concerten in eigen beheer en op ons concert tijdens het festival Meer Stemmig Gent.
  - ontvangt u per kalenderjaar één gratis ticket per vriend voor één van onze concerten in eigen beheer.
  - wordt uw naam vermeld in de programmaboekjes (tenzij u dat niet wenst).
- wordt u uitgenodigd voor een occasioneel extra concert van El Grillo
- wordt u na afloop van sommige concerten een gratis drankje aangeboden.

U kan uw bijdrage overschrijven op het rekeningnummer van El Grillo: BE85 8902 6403 1506, met vermelding van uw naam/namen en "Vriend El Grillo 2024".

Meer info via paul.delooore@skynet.be

Colofon:

Samenstelling: Jens Van Durme - redactie: Paul De Loore
Cover: Giovanni Bellini – *Madonna met kind en twee heiligen* (detail), ca. 1490
Gallerie dell' Accademia, Venetië
© elgrillo, maart 2024